

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 91
אייר תשע"ו



מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

בתוך כלי או מעל משטח, אינו קבועות ואינו פוסלות, ואם אין להן כלי אלא מונחות על הקרקע ממש, הן מחולקות ופוסלות, ובמקרה זה האבנים על הקרקע ללא כלי, אבל הן קשורות וארוזות במצב שיותר דומה לחפץ ודבר המיטלטל. והורה מרן שליט"א לאסור מחמת שהן מחולקות את צורת הפתח [באופן שהיו שתיים זו על גבי זו, שהן גבוהות י" טפחים], שוב שאלו אותו האם אפשר להקל כיון שקשה להזיז אותן, והורה שאפשר להקל. מדבריו נראה שלכתחילה יש להחמיר, ובשעת הצורך יש להקל. אמנם במקרה שלנו המצב חמור יותר, מפני ששם היה מדובר באבנים שעומדות להיפנות תוך שבוע או שבועיים, משא"כ במקרה שלנו עיקר הבעיה שהכונה שהן יעמדו שם כמה חודשים, ואילו היה מדובר באבנים שעומדות למשך זמן כזה, היה צריך לאסור, אבל כיון שמדובר בקש הורו הרבנים שיש לתקן כשאפשר, וכשאי אפשר אין לפסול את העירוב מחמת זה. ועיין מש"כ לעיל גליון 25 בענין מכוניות מקולקלות שמונחות לזמן רב.

עמוד מוקף וטמון בין קני סוף

במקום נוסף היתה שאלה אחרת בדיני מחיצה, שהיא מצויה מאוד בעירובי הישובים, והיא גורמת שגם בהרבה מקומות ששיפרו את העירוב של הישוב ובודקים אותו נראוי, מ"מ אי אפשר למשפחות האברכים לסמוך עליו מפני הבעיה הזו. אחד העמודים של העירוב, עמד במקום שגדלים קני סוף, קנים אלו גדלים מידי שנה לגובה רב ובשעה שהגיע הבודק ראה שרוב העמוד טמון בין הקנים, ורק ראשו מוציץ למעלה.



עמוד מוקף בקני סוף

והנה יש מצב שהקנים רחוקים מעט זה מזה, ומתנדנדים ברוח הרבה, באופן שיש לומר שאין להם דין מחיצה, [לדעת המשנ"ב ורוב הפוסקים, אפילו כשמתנדנדים במקומם, ולדעת החזו"א רק כאשר בשעת הנדנדוד מגיעים למצב שאינם כשירים למחיצה]. אבל בהרבה מקרים הם צפופים מאוד, באופן שגם בשעת הרוח הם מתנדנדים רק מעט מאוד, ובפרט בחלק התחתון שלהם (י' טפחים התחתונים), כמעט שאינם מתנדנדים כלל, ויש להם דין מחיצה שעומדת ברוח. לפ"ו כאשר העמוד מוקף בקני סוף, הרי הוא מוקף במחיצות. ודין עמוד המוקף במחיצות יותר חמור מהמקרה הנ"ל שיש מחיצה תחת החוט, כמבואר במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) שכתב שאם אחד העמודים עומד בתוך חצר המוקפת מדרחותיה, אינו כשר. וה"ה בקנים שמקיפים את העמוד, הרי הם מקיפים אותו מדרחות והעמוד אינו כשר. [בנוסף לכך יש ענין של פתחי שימאי כאשר יש צמחים שצמודים לעמוד ממש, ומגיעים לגובה ג' טפחים או יותר].

התיחסות הרבנים לצמחים הפוגעים בכשרות העירוב

בענין זה יש הרגשה והתיחסות מוכרת אצל העוסקים בעירובים עירוניים, וכן שומעים אותה גם מאנשים אחרים, שאינם מתיחסים לבעיות ולדינים הנגרמים ע"י שיחים וצמחים ועצים שעלו מאליהם, ואומרים מסברתם בלי מקור, לא נראה להם שזה מחיצה, לא נראה שזה יכול לפסול, כי אין להם חשיבות, בין לגבי דין מחיצה תחת צוה"פ, ובין לגבי עמוד בתוך מקום מוקף בצמחים כמו שאירע כאן.

במסגרת הבדיקות של מוקד העירוב, נתקלים פעמים רבות באנשים עם הסתכלות כזו, אבל למעשה רבני העירובים מורים כסדר שלפי כללי ההלכה, אין הבדל בין מחיצה שהתכוונו להעמיד אותה למחיצה, לבין אבנים או חפצים שהניחו סתם והם יוצרים מחיצה, ובין צמחים שעלו מאליהם לגובה בשיעור מחיצה. בכל אופן כיון שיש דבר בגובה י" טפחים ורחב ד' טפחים או יותר, הרי זה מחיצה לכל דיני התורה, בין להקל ובין להחמיר. וכאשר יש מצב כזה מתחת חוט עירוב או מסביב לעמוד, הרי זה פוסל את העירוב כדון מחיצה ממש. [ורק במחיצות עראיות יש להקל כפי הסברה הנוכחת לעיל].

ערימת קוביות שחת מתחת חוט העירוב

בימי בין הזמנים בבדיקת אחד העירובים ביישוב בדרום, התעוררה לבדקים שאלה הלכתית, שמבחינת רמת הכשרות של הישוב, בודאי לא יחששו לדבר זה, אבל כיון שמוקד העירוב רוצה שהעירוב יהיה כשר ברמה כשרה, גם למשפחות האברכים שמתארחים במקומות כאלו בשבתות השנה ובפרט ביישוב ההוא, לכן הבודקים עוקבים דגים על כל פרט האם אפשר להכשירו ע"פ הדין, כדי לספק מידע כשרותי נכון למתארחים הפונים לברר על הכשרות.

הבודק עבר על כל ההיקף, וראה שיש מקומות ששיפצו את העירוב לפני כשנה, ובמקום העמודים הישנים העקומים, עשו עמודים חדשים וישרים (ניכר בתמונה), ובמבט כללי נראה שיהיה אפשר לומר למשפחות האברכים לסמוך על עירוב זה. אבל לקראת הסוף הוא מבחין באחת מצורות הפתח, שהחוט עובר על ערימת קוביות השחת, שעומדות בסמוך למחסן. ערימות אלו יש בהן גובה י" טפחים, ויש להן דין מחיצה, וא"כ לכאורה הן מחיצה מתחת צורת הפתח, שמבואר בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שמחיצה תחת החוט מחלקת את צורת הפתח ופוסלת אותה, [אא"כ המחיצה כשרה להיות לחי לכאן ולכאן].



צורת הפתח שעוברת על קוביות שחת

אמנם לכאורה נראה להתיר, משום שקוביות שחת אינן דומות למחיצה, למרות שיש להן את התנאים הנדרשים למחיצה. שהרי ידוע דעת הרבנים שדברים עראיים אינם מחלקים את צורת הפתח, אף אם יש להם דין מחיצה, והדברים נאמרו לגבי מכוניות החונות תחת צורת הפתח, או פח צפרדע שמקומו תחת צורת הפתח, ואין דברים אלו פוסלים את צורת הפתח, מפני שהם דברים עראיים שמזיזים אותם כל שבוע. והביאור בזה, משום שהחסרון במחיצה תחת צורת הפתח, משום שע"ז נחשב כאילו יש כאן שני מקומות נפרדים, וכל צד הוא כמקום לעצמו, ויוצא שבכל צד בפ"ע יש רק עמוד חוט ללא עמוד שני, ואין בשום צד צורת פתח אחת שלימה. משא"כ בדברים עראיים, הם לא מחלקים את המקום לשנים, אלא הם כמו חפצים שנמצאים בתוך הפתח, וא"כ המקום הוא רחב, הפתח הוא שלם, והם בתוך הפתח. לפי זה יש לומר שגם קוביות שחת, הם כמו חפצים שנמצאים בתוך הפתח, ולא יחלקו ולא יפסלו את צורת הפתח של העירוב.

חילוק בדבר שעומד זמן רב, ואם מונח בכלי

אך באמת קוביות השחת במקרה זה אינן דומות למכונית ולפח צפרדע, שעיקר ההיתר שלהם הוא מפני שמזיזים אותם בתדירות, והם אינם קבועים במקומם זמן רב, ואף הפח שעומד תמיד באותו מקום, מ"מ מגביהים אותו ומניידים אותו כל שבוע, רק מחזירים אותו לאותו מקום. משא"כ קוביות השחת שבמקרה זה הן עומדות בצורת האיחסון שלהן, שבמצב זה יעמדו כל ימי הקיץ במשך כמה חודשים, א"כ הרי הן קבועות במקומם, ולמרות שלא העמידו אותם במטרה שישמשו מחיצה, אלא התחשבו בהם כמו חפץ, מ"מ בפועל הם מחיצה וקבועים במקומם, ודבר קבוע הוא כן מגדיר את המקום. וא"כ הן מחולקות את צורת הפתח, ופוסלות את העירוב, וכדי שהעירוב יהיה כשר למשפחות אברכים, יש למצוא פתרון אחר.

העברנו את השאלה לרבני העירובים, והורו שהדין במצב כזה אינו מוכרע, וראוי להחמיר בזה, אמנם יש מקום להקל בו, כיון שמדובר בקש ותבן ולא באבנים, וגם הם ארוזים וקשורים במצב שעומד להינטל, רק שלא ינטלו בזמן הקרוב. ומעשה שהיה ששאלו את מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, ה' ישלח דברו וירפאהו, במקרה שקבלו הניח תחת צורת הפתח, כמות גדולה של אבנים משתלכות [אבני מדרכה קטנות], שמביאים אותן בקוביות גדולות, קשורות ברצועות ברזל, אבל אין להן כלי כגון משטח [כמו שיש לבלוקים], שהכלל שאמר מרן הוא, שאם האבנים מונחות



שהטלטול אסור מן התורה, ולא מועיל לו עירוב של צורות הפתח, [אלא רק דלתות הננעלות בלילה, שהוא דבר שאינו מציאותי בזמננו בערים כאלו].

ואמנם ודאי שמן הצורך ומן ההכרח לעשות עירוב, ולהשתדל בתיקונו ע"פ צירופי שיטות מסוימות שאכמ"ל, מ"מ אברך צריך ללמד את בני משפחתו, שלא יטלטלו בעירוב ברמה כזו, אלא רק בעירובים שכונתיים שדאגו לעשות עירובים מוצמצמים, שלא יכללו רחובות כאלו, וגם יקפידו על הרבה דינים נוספים, שרק בעירובים שכונתיים ניתן להקפיד בהם [לאחר השקעה מרובה].

התעוררות והשקעה בכמה מקומות בארץ

בעקבות התעוררות זו הוא פנה לאברכים נוספים בשכונה, שיסייעו בידו בתרומות גדולות הראויות להקמת עירוב לשכונה גדולה, ויחד עם זאת עמל במשך כחצי שנה לתכנן את העירוב עם כל הפרטים ההלכתיים, והתייעץ הרבה מאוד עם ת"ח מובהקים. עד שלאחרונה פנה לביצוע הקמת העירוב, וביקש ממוקד העירוב ליטול את המשימה הגדולה. המשימה לא היתה קלה, דוקא בעירוב זה ארעו כמה עיכובים. היה מקום אחד שייצא אחד התושבים והתנגד בתוקף להעמדת עמוד העירוב, ולא הסכים לו בשום אופן. פעם נוספת היו תקלות באמצע העבודה מצד העובדים. ובכל זאת בסייעתא דשמיא המשיכו ועשו כבר חלק גדול בהקמת העירוב.

בהרבה מקומות יש כעת התעוררות להקמת עירובים שכונתיים ברחבי הארץ, בין המקומות שמתפללים כעת במוקד העירוב, שכונות בבני ברק, ירושלים, בית שמש, ונתניה. בדרך כלל יש אברך או שנים שנוטלים על עצמם את עיקר הקושי והמריחה, רבים מאיתנו אינם יודעים על גודל ההשקעה שדרושה מאותם אברכים, בתכנון, בגיוס התרומות, בתיאום עם העובדים, ובבקשת רשות מהשכנים, ועוד כמה וכמה עניינים. הדבר היחיד שאנו יודעים שהעירוב דרוש, כאשר באים לבקש מאיתנו תרומה, ואנו דוחים אותם לחודש הבא, ולבסוף פוטרים אותם בסכום מועט, [כיון שבאמת המצב דחוק]. והרבה עירובים מתעכבים מחמת זה.

אם נחשב לרגע כמה הם משקיעים למען העירוב עוד לפני שהוא נבנה, הרי נרצה לעזור להם הרבה יותר. אך לא כל אדם מוכשר לעזור בנושאים הנצרכים, להתרוצץ ולהתנן, לשאול רבנים, או לבקש משכנים, לשנות תכנית ושוב להתחיל הכל מחדש. הסיוע הכספי הוא הדבר שכולנו יכולים לעזור בו, וכמה שהוא יקר, מהבחינה הזו הוא הכי קל, נותנים ומסייעים. לכן בראותנו מי שמתעסק בהקמת עירוב חדש, או בשיפץ עירוב קיים, נדע כמה חשוב לסייע לו בתרומה הגונה, לדרבנן אותו ולתמוך בו, שיראה שהציבור יחד איתו, ולזכות בזה ביוכות הגדולה, לחיוק שמירת השבת מאיסור הוצאה בשכונה, שבדרך כלל העורה הזו היא גם בשבילנו ובשביל בני המשפחה.

שאלות הלכתיות שמתעוררות רק משעת התקנת העירוב

בהקמת עירוב שכונתי, פעמים רבות נתקלים בשעת התקנה בשאלות הלכתיות חדשות, שמתעוררות רק כאשר רואים את העמודים מול העיניים. יש מומחים מיוחדים שיודעים לחשב מראש כמעט את כל הדינים הכרוכים בהעמדת העירוב לפי תנאי השטח, ותמיד חשוב להתייעץ לפני הזמנת העבודה, ובכל זאת מצוי שבשעת ההתקנה מגלים פרט הלכתי שמעכב את הכשרות, ודורש לשנות את התכנית. לפעמים תופסים את הבעיה לפני ההתקנה, שלפחות לא עשו עבודה לחינם, אבל לפעמים מגלים את הבעיה רק לאחר ההתקנה, וצריך לפרק ולהתקין מחדש.

העמדת עמודים מאחורי גדר תלויה,

ודין פתחי שימאי בחלל הפתח

בהתקנת העירוב בירושלים, העיריה דרשה מהאחראי שיעשה את העמודים בצורה יפה שאינה בולטת ככל האפשר. באחד המקומות בפתח של גינה, אמרו לו



עמוד מאחורי גדר תלויה ג' טפחים

שיעמיד את העמודים מאחורי הגדרות של השביל, כדי שלא יפריעו לאחוז בגדרות. והנה כידוע בצורה כזו יש בעיה שהגדרות מחלקות את צורת הפתח, [ואי אפשר כאן להעמיד לחיים על הגדר, שהרי הענין הוא שהעירוב לא יבלוט ולא יפריע, לאלו שאינם מעוניינים בו]. האברך בדק את האפשרות, וגילה לשמחתו שחלק מהגדר גבוהה מהקרקע ג' טפחים, ואם כן הרי זו מחיצה תלויה, שאע"פ שהיא גבוהה, אין לגדר דין מחיצה, ואינה פוסלת את צורת הפתח. לפיכך תכנן האחראי להעמיד את העמוד באמצע הגדר, במקום שאין לגדר דין מחיצה, ובמקום כזה אפשר שהצו"פ תעבור מעל הגדר.

אמנם יש בזה נקודה נוספת, שאם העמוד יהיה צמוד לגדר מבחוץ, כלומר שהגדר מחוברת לעמוד בתוך חלל הפתח, יש אומרים שהוא פוגמת בצורת

במקרים רבים האחראי נותר לסמוך על הנוהג הנפוץ שלא להתחשב במחיצות הנעשות ע"י הצמחים, [כיון שאם יקפיד על כך, יצטרך להשקיע שעות רבות מעבר להתפקידו ושכרו], ולכן נוצר מצב שדברים אלו משמשים כאחד ההבדלים בין "עירוב עירוני" ל"עירוב שכונתי". שבעירוב שכונתי מדובר בהיקף קטן יחסית, שרובו מחיצות גמורות, והמעט צורות פתח הן ברחובות, ואין הרבה מקומות שגדלים צמחים ליד העמודים או מתחת צורת הפתח. והמעט שיש כבר, גם הוא דורש מהאחראים עבודה רבה והתמסרות גדולה מאוד, ומ"מ האחראים מקדישים את זמנם היקר כדי להכשיר את העירוב ע"פ דרישת ההלכה. לעומת זאת בעירוב עירוני אין אפשרות לעמוד בהשקעה הגדולה הנדרשת בענין זה, ונאלצים להקל בזה.

הקושי בפיקוח על כשרות טובה

בימים אלו התקשר למוקד העירוב אברך, בשעה שהתארח ביישוב מסוים שיש בו עירוב בפיקוח אחת ממערכות הכשרות הידועות, והוא גילה שאחד העמודים טמון כולו בתוך שיח גדול, ובקושי ראשו מצוין מעליו, ובנוסף היה ענף של עץ אחר שנגדל מאוד, והגיע לחוט והסית אותו ממקומו. האברך שקרא בגליונות על הבעיות המצויות בעירובים ביישובים, ולמד שיש בעיה בעירוב בשני דברים לו, לא ידע אם יש למי לפנות עם בעיה כזאת, בעירוב של ישוב, וביקש מהמוקד לדעת מהי חומרת הבעיה. המוקד אמר שלפי הכללים האחראים של כשרות זו, הם צריכים להקפיד על כך, אלא שכנראה היתה במקרה זה הזנחה מסוימת, ולכן חשוב שהוא יפנה אליהם, כדי שידעו שהציבור סומך עליהם ובודק אותם. המוקד היפנה אותו לועד הכשרות ההיא, שימסור להם את הפרטים, ואכן מיד באותו שבוע, הגיע אחד מראשי האחראים וטיפל בענין.

מדבר זה אנו רואים, שגם מי שבאופן רשמי מקפיד על הדברים האלו באופנים מסוימים, מ"מ כשמדובר בבדיקת עירוב של יישובים, שצריך לשלוח אנשים שיבואו ממרחק, הרי הבדיקה נעשית בצורה מהירה יותר, ויש דברים שהבודקים אינם מבחינים בהם או שאינם מיוחסים להם חשיבות, ובמשך הזמן מגלים דברים שהם רוצים להקפיד עליהם, ובכל זאת אינם עומדים בהם. בשביל להצליח להחזיק עירוב בכשרות טובה, דרוש השקעה והתמסרות רבה, ואשרי העוסקים בעירובים השכונתיים, שמשקיעים מאמצים רבים להתגבר ולטפל גם בצמחים כדת וכדין.

תקופת צמיחת העצים, וסיום צמיחת השיחים

יש לציין שהתקופה הזו היא התקופה המשגשגת של ענפי העצים, שדורשת עירנות וטיפול של העוסקים בעירובים. בחודש זה העצים מתמלאים עלים, והענפים גדלים ומתפשטים, ופוגעים בחוטי העירוב, וכן חוצצים בין הלחיים לחוטים. והרבה מקומות שהיו סבורים שהעץ רחוק מהחוט, גילו כעת שהוא הקדים אותם, וגדל בצורה שכבר עושה שאלה בכשרות העירוב.



ענפים שדלו בין הלחיים לחוט

לעומת זאת לגבי השיחים והקוצים, נשלמה תקופת הגדילה, וכעת הם מתיבשים, ולכן זה הזמן לכסח את המקומות שהם מהוים בעיה, שהכיסוח כעת אמור להחזיק לכמה חודשים. [הזמן המעולה יותר הוא קצת יותר מוקדם, בעוד שהשיחים קצת ירוקים, שיותר נוח לכסח אותם. רק צריך לדעת להבחין שהם במצב שלא יגדלו שוב]. כמוכן שבכל כלל יש יוצא מן הכלל, ודברים אלו הם רק עצות באופן כללי בלבד.

השיבות עשיית עירובים שכונתיים

אחד הדברים שעוסקים בהם עובדי מוקד העירוב בחודשיים האחרונים, בהקמת עירוב שכונתי חדש בשכונה ידועה בירושלים. בשכונה זו יש אברך יקר, שהתעורר לחשיבות הענין שלא להניח לאשתו ובניו לסמוך על עירוב כללי וגדול, הכולל שאלות הלכתיות רבות, שהאפשרות להקל בהן דחוקה מאוד. אחד הדברים שהעסיקו והטרידו את האברך, היא הבעיה שהעירוב כולל כבישים סואנים המשמשים את רוב אנשי העיר ירושלים, המונה כיום למעלה ממש מאות אלף איש. והרי עיקר היתר היום בעירובים, הוא על סמך שיטת רש"י וסיעתו (המובאת בדעה שניה בשו"ע סי' שמ"ה סי') שרשות הרבים היא רק במקום שיש בו שישים ריבוא שעוברים תדיר, ובעיר שיש בה שישים ריבוא, הרחוב משמש לשישים ריבוא, ואע"פ שלא כולם עוברים באותו רחוב כל יום, מ"מ המשנה"ב (ס"ק כ"ד) אומר שלא צריך שיעברו כל יום, אלא שמצויים תדיר, וא"כ ברחובות הראשיים בירושלים, כמו הכניסה לעיר, וכביש בגין, י"ל שגם לשיטת רש"י הוי רשות הרבים (עי' שער הצינן ס"ק כ"ה). ובפרט לפי השיטות שמספיק שיש בעיר שישים ריבוא, או לפי שיטת הריטב"א המובאת בבאיור הלכה (סי' שמ"ה סי') שמצרפים את הנכנסים לעיר. א"כ הרי ודאי שיש ברחובות אלו שיטות רבות





פוסלת. אבל כשהיא מחיצה היא מחלקת, גם כאשר מחלקת רק את החלק העליון של העמוד. לעומת זאת אפשר לטעון, שכיון שקרקע הפתח אינו מחולק, כי על פני הקרקע [בג' טפחים התחתונים], אין מחיצה בין העמודים, אין המחיצה פוגמת בהגדרת הפתח.

השאלה התעוררה לפני פירוק העמודים, והעוסקים עמדו נבוכים ולא ידעו להכריע בדבר, כולם הבינו שיש כאן שני צדדים, ולא ידעו להכריע האם לפרק את העמודים או לא. לאחר דקות ארוכות, הם הצליחו ליצור קשר עם אחד מרבני העירובים, והוא הורה לאסור, שגם כאשר המחיצה היא רק בחלק העליון של העמוד [בתוך "טפחים מהקרקע"], ג"כ אינו פתח שלם. וכיאר את דבריו, מפני שיש כאן עוד הגדרה בחסרון של עמוד שנמצא מאחורי מחיצה, מפני שהוא לא סותם את הפתח, כיון שהוא מחוץ לחלל הפתח, ומובדל במחיצה. ודין זה הוא לא רק בהגדרת קרקע המקום של הפתח, אלא דין בכל ה"טפחים של העמוד, שהוא מזוהת הפתח. ולכן אם שבעת הטפחים העליונים נמצאים מאחורי מחיצה, הרי הם לא סותמים וגודרים את הפתח, ואינם יכולים לשמש לצורת הפתח. העוסקים שמחו בהתרת הספק, ומיד הורו לעובדים לבצע את ההוראה.

במקרה זה אנו רואים כמה דקדוקים נדרשים בהתקנת עירוב שכונתי, שיהיה כשר ללא חשש, ולפעמים בדיוק קטן בהבדל של שלושים ס"מ, נמדדת כשרות העירוב, האם הוא כשר או לא.

האם בעירוב שכונתי יש קלקולים, ומה מוגדר עירוב שכונתי

רבים שואלים, לאחר ההתעוררות הגדולה להשקיע בעשיית העירובים בצורה טובה, ובי"ה אנו רואים שבאמת חל מהפקד ושינוי ניכר מאוד בעירובים השכונתיים, והם נעשים ע"י לחיים מברזל מחוברים היטב בהלחמה, ומפוקחים בצורה מסודרת, כמו כן העירונת של התושבים מוסיפה חיזוק מתמיד בהארות והערות נכונות ומעוררות, האם ניתן לומר שכבר אין קלקולים בעירובים, כבר התבטל החשש שכתב החזו"א שאין שבוע שלא צריך לתקן את העירוב, ואפשר לסמוך לפחות על העירובים השכונתיים, ללא חשש שהם התקלקלו.

והנה התשובה הנכונה היחידה היא, שאין שום אפשרות להשוות בזה את כל העירובים השכונתיים, ואפילו לא להשוות את חלקם, כל עירוב שונה מחבירו, תלוי באיזה צורה הוא בנוי, באיזה תנאי שטח, אם יש מקומות של אתר בניה סמוך לצורת הפתח, ואם יש שטחים של קוצים הדורשים טיפול. אם יש באזור סיכוי שיבוא תושב חילוני או עובד זר, כיצד בודקים אותו כל שבוע, ביסודיות או במהירות, ואם מכירים את נקודות הרפיון שלו. ועוד עשרות פרטים, המרכיבים את הכשרות המהודרת של העירוב השכונתי. יכול להיות שני עירובים אחד ליד השני, לשניהם אחראים אברכים מסורים, אך אחד בנוי מקירות גבוהות שאין בהם חשש, ומעט צורות הפתח שאין סביבם עצים וצמחים, ולעומתו העירוב השני בנוי מגדרות רשת בגובה מטר, שעם כל הפיקוח הנהדר מצוי בהם מכשולות, ויש לו צמחים וענפים קרוב לחוטים, שצריך לרדוף כל הזמן אחרי ההתקדמות שלהם לקצצם. לכן המושג "עירוב שכונתי", אינו מגדיר שאין חשש לקלקול העירוב.

דבר אחד יסודי וחשוב, אותו המושג "עירוב שכונתי" צריך להגדיר, שיש עליו פיקוח שבועי ומדויק כהלכה, באופן שאמור להבחין בכל בעיה שהיא, ולתקן אותה במסירות לפני כניסת השבת. בצורה כזו ניתן לומר שעל פי דין מותר לסמוך על העירוב, עירוב שמותר על פי הדין [לפי הוראות ההלכה של רבני זמננו], הוא העירוב המוגדר עירוב שכונתי, הראוי למשפחות בני תורה. מה שאינו מוגדר כעירוב שכונתי, זאת אומרת שסומכים להקל בדברים שהרבנים הכריעו שאינו מתאים לבני תורה, [כגון עמודים עקומים, חוטים רופפים שוקעים ומתנדנדים, שאין תחתיהם לחיים, או שטחי קוצים יותר מבית סאתים, וכדומה]. לעומת זאת בתוך דרגת עירוב שכונתי יש מהודרים יותר ויש פחות, וכל מקום נידון לגופו.

לחי שנפרד בחלקו התחתון ונפסל

ובקשר לשאלה האם מצויים בעירובים השכונתיים מקרים שצריך בהם



לחי שהתנתק בחלקו התחתון

תיקונים. התשובה היא ודאי שיש, ובראי שזה מצוי, גם אם לא בכל עירוב, ולא בכל תקופה, אבל בסיכום הכללי יש לכל עירוב תיקונים יותר מממוצע של אחת לחודש. אלא ההישג צריך להיות שמדובר בתיקונים שמגלים אותם בבדיקה, ולא מפספסים.

לשם כך צריכים תמיד להוסיף ולהשקיע בבדיקה יסודית ובתיקון מקצועי. ביום שיש האחרון, עבר אחד הבודקים בעירובים השכונתיים, לבדוק את העירוב בצורות הפתח הנמצאות בחצרות הבתים, באחד המקומות שהחוש קשור לבנין והצמידו קרש מתחתיו, מבחין הבודק שהקשר אינו עומד ישר. הוא התקרב והתבונן, וראה שהברג התחתון יצא מהקיר, מחמת שהקיר

העמוד, שע"ז אינו ישר, אלא יש בו בליטות של הברזלים של המעקה. ואמנם בליטות אלו אינן במצב של דבר שבור והרוס, מ"מ צורת העמוד אינה חלקה, אלא כעין אבן יוצאת ואבן נכנסת שיש בה חסרון של פתחי שימאי. [יש מצבים שמותר שיהיו בליטות בעמוד, כגון בעמודי תאורה שהבליטות שבהן נעשו לני של העמוד עצמו, משא"כ במקרה זה שהגדר אינה משמשת לני הפתח, ואדרבה כל אדם שיראה יבין שאין דרך העמודים מאחורי הגדר, ובראי יאמר שמחמת ההכרח עשו כך, א"כ זה ראייה ברורה שאין זה צורה של פתח, ויש בזה פסול של פתחי שימאי].

כדי לפתור בעיה של פתחי שימאי, הורו הרבנים להרחיק את העמוד מהגדר מעט (2-3 ס"מ), באופן שניכר שהעמוד עומד לעצמו, והגדר אינה כחלק מהעמוד, אלא רק עומדת לפניו, ואז לא יהיה חסרון של פתחי שימאי. והביאור הוא כיון שהפסול של פתחי שימאי, מיוסד על מראה עיניו של אדם, האם הוא רואה את העמוד שלם כדרכו, או משונה מצורתו, וכאשר העמוד ניכר לעצמו, אין הגדר משנה את מראה העמוד עצמו.

אמנם עדיין יש לשאול שהרי אין דרך שיש מעקה גדול כ"כ בתוך חלל הפתח, וגם זה יחשב פתחי שימאי. התשובה היא שהדין פתחי שימאי נאמר בדין המבנה של צורת הפתח, בקנים והעמודים של צורת הפתח, ובכמה אחרונים מצאנו גם בקנה העליון, דהיינו החוט שהוא המשקוף של צורת הפתח, ולא בדברים חיצוניים שבחלל הפתח או במיקום של הפתח. כגון אפשר לומר שאין דרך לעשות פתחים בשדות שמסביב לעיר, ורק לעירוב עושים שם חוטים הנחשבים כפתחים, א"כ כל הענין הזה אינו כדרך הפתחים, אבל אין בזה חסרון, כיון שהדין נאמר רק על הגדרת המבנה, דהיינו צורת העמודים והחוטים של צורת הפתח. וכל מה שבחלל אינו קשור לעמודים, אינו פוסל מצד דין זה.

פירוק העמודים והתקנתם בשינוי קטן שקובע בהלכה

לאחר שהאברך השקיע בבירור ההלכות הנ"ל ותכנן באופן מדויק היכן להעמיד את העמודים שיהיה טוב ע"פ הלכה, הגיעו העובדים ועשו בדיוק כפי הוראותיו, והעמידו את העמודים מאחורי הגדר, רחוקים מעט מהגדר. לאחר שעברו לעבוד במקום הבא, התעורר האברך שעדיין יש לו בעיה. דהנה כל צורת הפתח, צריכה להיות מחוברת בצורה כלשהי להמשך מחיצות העירוב, שיסודו הוא לסגור מעגל שלם מדי רוחות המקיף את השכונה או הרחוב, וע"ז השטח שבתוך ההיקף נעשה רשות היחיד. וא"כ צריך שתהיה מחיצה מהעמודים שמאחורי הגדר התלויה, עד להמשך הגדר שאינה תלויה, שהיא המשך המחיצה של העירוב.

לשם כך הוא רצה לעשות עוד ברזל שיסתום את החלל שמתחת חצי הגדר מהעמוד ולחוץ, וישאיר חלל תחת הגדר שמהעמוד כלפי פנים. ואז המחיצה תתחיל מחוץ לעמוד ולצורת הפתח, ולא תסתום בחלל הפתח עצמו, ולא תפסול את הפתח. אולם לאחר שהתקינו את העמוד של העירוב קרוב [בתוך ג' טפחים] לעמוד שמחזיק את המעקה [כדי שהעמוד ישתלב עם צורת הגדר], יוצא שיהיה לבדו נוסף מההשלמה של תחתית הגדר שמחוץ לפתח, לעמוד של הגדר שנמצא לפני הפתח, ויהיה לגדר דין מחיצה גם בתוך חלל הפתח. וא"כ הצוה"פ תיפסל.

האברך הזדרו ואמר לעובדים שיחזרו למקום הקודם ויפרקו את העמודים שעשו, ויזו אתם ג' טפחים, כדי שלא יהיה לבדו לעמוד של הגדר. לעובדים היה נראה שהוא מדקדק סתם על הבדלים קטנים, בשביל כזה דבר קטן לא מפרקים עמודים שכבר חיברו אותם כ"כ טוב. אבל העובדים של מוקד העירוב כבר למדו שאין להם להתערב בהכרעה ההלכתית, האם זה מעכב או רק הידור, והאם זה מובן להם או לא, אלא הם צריכים לעשות כפי ההוראת של מפקח העירובים [שבמקרה זה הוא האברך האחראי], גם כאשר מדובר בפירוק עמודים שהותקנו במאמץ רב. ואכן גם במקרה זה הם חזרו ופירקו והרכיבו אותם מחדש, כפי ההוראה ההלכתית המדויקת.

מחיצה לפני העמוד שמחלקת את צוה"פ רק בחלק העליון

אחד האברכים שהיה שם הציע פתרון, ואמר שיש לדון האם הוא כשר מבחינה הלכתית, דהנה כיון שהגדר היא מחיצה תלויה, וכל מה שיהיה לה דין מחיצה הוא רק ע"י סתימת החלל שלמטה, ע"י ברזל שישמש ללבדו, א"כ אם הסתימת תיעשה מאחורי מקום העמוד, יוצא שכשרות המחיצה, דהיינו תחילת המחיצה למטה, היא מאחורי הפתח ולא לפני הפתח, והחלק שבתוך הפתח לבד אינו מחיצה, א"כ אין מחיצה בתוך חלל הפתח, בין העמודים, אלא רק מאחורי העמודים מחוץ לפתח. וא"כ המחיצה לא תחלק את הפתח, ולא תפסול את העמודים במצב הקיים.

אבל הוא עצמו אמר שיש לדון ולומר, שלמרות שכשרות הגדר למחיצה היא רק ע"י החלק התחתון שהוא מחוץ לפתח, מ"מ לבסוף יוצא שהגדר היא מחיצה, ויתכן שאינה מסלקת ומחלקת את הג' טפחים התחתונים של העמודים, מ"מ היא מחלקת את שבעת הטפחים שמעליהם, וגם זה סיבה לפסול את הפתח. ורק באופן שהמחיצה שבתוך הפתח תלויה לגמרי, שאין לה דין מחיצה כלל, אינה





ביאור הענין הוא, שבאמת במקום שהעירוב אינו כהלכה, או שלא ידוע שיש עליו פיקוח חזק, אי אפשר גם לתת לילד לטלטל, ואדרבה יש לחנוכו שבמקומות כאלו יש להיזהר ולהימנע מלטלטל. אלא מדובר רק במקום שיש עירוב כהלכה, שמן הדין מותר לסמוך על העירוב, אלא שבכל זאת רוב העירובים השכנותיים בזמנינו תלויים במחלוקת גדולה בענין רשות הרבים, ומסתמכים על השיטות שהובאו בהלכה (סי' שמ"ה ס"ז ובביאור הלכה) שיש תנאי ברה"ר שיהיו מצויים בה שישים ריבוא, ולכן בערים רגילות שאין בהם שישים ריבוא כלל, אין רה"ר. וכתב המשנ"ב שכיון שכמה אחרונים צידדו כשיטה זו וכן היה מנהג העולם, אין בנו כח למחות ביד המקילים, ובעל נפש יחמיר לעצמו. לפ"ז כיון שמן הדין יש היתר לסמוך על שיטה זו, מותר לקטן לסמוך על כך, והאב יכול לצאת בזה ידי חובת חינוך, שמלמדו שמותר לטלטל רק בעירובים טובים ברמה זו. ולכשיגידיל ילמד אותו להיות מבעלי הנפש שכתב המשנ"ב שיהמירו לעצמם, כפי שהתקבל אצל ציבור האברכים.

ולכן רבים נוהגים שלמרות שהם מקפידים לעצמם שלא לטלטל, מקילים למסור לילד שיטלטל, כיון שכלפי הילד מותר לסמוך על השיטות המקילות. [ויש מקפידים גם ע"י מחמת שיש בזה הלכות ספיה ושביית בנו, שהוא דין על האב עצמו, ומקילים רק בקטן המטלטל מעצמו, שבוה יש רק דין חינוך שהוא דין הנוגע לבן, כלומר צריך לחנך את הילד בכמה הנמנה עבורו, וכיון שלגבי הבן יש להקל, גם האב לא מחויב יותר מזה בחינוכו].

איסור עקירה במסירה לילד לטלטל

והנה הגמרא בתחילת מסכת שבת (דף ג.) מבארת את המשנה שכל פטורי דשבת פטור אבל אסור, ויש איסור דרבנן, בעשיית חצי מלאכה, כגון בעקירת החפץ ומסירתו לאדם אחר שיוציאו. ולכן אם בעל הבית עוקר מרשות היחיד ונותן לתוך ידו של העני הפשוטה לתוך רה"י, יש על בעה"ב שעשה את העקירה, איסור מדרבנן, משום שעשה עקירה שהיא תחילת המלאכה. ורק באופן שהעני עקר מעצמו [אפילו מתוך ידו של בעה"ב], אין בעה"ב עובר באיסור. ועוד מבואר בתוס' (שם ד"ה מאי) שאם אדם אחד מסתובב בבית, ובא העני ומניח עליו חפץ, והראשון יוצא תוך כדי הילוכו, נחשב שאותו אדם הראשון לא עשה עקירה, אלא השני שהניח עליו הוא העוקר מרשות היחיד. ורק אם הראשון עצר באיזה מקום בבית, ושוב התחיל ללכת ויצא, נחשב שהחפץ נח כשעצר, ונעקר כשהתחיל ללכת, ואז המניח עליו לא עבר באיסור כלל. וכך פוסק המשנ"ב בהלכה (סי' שמ"ז סק"ב ובשעה"צ).

לפי דברי הגמרא והתוס' יוצא שאם אדם רוצה להחמיר בכל מה שנוגע אליו, שהרחוב הוא כרשות הרבים, והוא לוקח בביץ חפץ בידיו ונותן לילד שיוציא את החפץ לחוץ, הרי הוא עושה עקירה שהיא תחילת הוצאה, ולפי השיטות שהרחוב הוא רה"ר, הרי יש בזה איסור מדרבנן, כמו הדין של המשנה שבעה"ב נתן לתוך ידו של עני כשהיא פשוטה לרה"י, שיש בזה עקירה לבעה"ב ופטור אבל אסור מדרבנן. ואם כן יש להקפיד שלא לתת לילד חפץ שיוציא לחוץ, אלא רק באופן שהילד יגביה אותו בעצמו.

אמנם דין זה תלוי אם הילד התחיל ללכת בשעה שהאדם מוסר לו את החפץ, או שהוא עומד במקום. שדוקא כאשר הילד כבר הולך, אין לילד מעשה עקירה, ולכן העקירה מתיחסת לאדם שנתן לתוך ידו. אבל במקרה שהילד עומד ואתה שעה שהאדם מוסר לו את החפץ, [וה"ה אם היה הולך בשעת המסירה, ואח"כ נעצר בתוך הבית לפני שיצא, שגם זה נחשב עקירה חדשה], הרי הילד עושה את כל המעשה עם העקירה, ולכן אין לאדם שמוסר לו שותפות במעשה כלל, [אלא רק דין חינוך, המותר במקרה שיש עירוב כהלכה וכאמור].

הרי לפנינו דין שנוהג למעשה, במקרים רבים היוצא מהדין של המשנה בהוצאה של העני ובעה"ב. למרות שהסוגיא נראית רחוקה מהמצאות של ימינו, אפשר לתרגם אותה למציאות מצויה מאוד.

ללומדים מסכת עירובין ניתן לרכוש במוקד העירוב חוברת "פתח העירוב – על סדר הדף", ובה מבוארים דינים המצויים למעשה, העולים מסוגיות הגמרא, על כל המסכת. כמו"כ ניתן להאזין לשיעורים המסודרים על סדר השו"ע, במערכת "קול העירוב", ובימים הקרובים יונסנו בעז"ה שיעורים על סדר מסכת עירובין.

קול העירוב
 קו שיעורים ועדכונים בעניני עירובים
0799-333-845

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:
מוקד העירוב השכונתי
 קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכנותיים
 ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- **A83320@GMAIL.COM**

התפורר, והגיע למצב שהחלק התחתון של הלחי אינו מתחת החוט, דבר שבעירוב שכונתי מוגדר מצב שאינו כשר. באמת זו עירנות מיוחדת לראות לחי שעומד במקום, ולהבחין שאינו מחובר בתחתיתו. על דבר כזה הוא לא היה יכול לחשוב מראש, כמוכן שהלחי עומד שם כבר כמה שנים טובות, ומ"מ ביום מן הימים זה קורה, פעם במקום זה, ופעם במקום אחר, ובסה"כ יש קלקולים, ורק ע"י העירנות המיוחדת של האחראים המסורים, ניתן להגיע לעירוב כשר.

החוט שנקרע בערב פסח שעה לפני בניסת החג

מלבד הפיקוח המיוחד, יש דברים שהם מעבר ליכולת אנושי, וגם הם קורים לפעמים בעירובים, ובהם ה' נותן סיעתא דשמיא והשגחה פרטית, כדי שלא ייצא מכשול לרבים. אחת הדוגמאות מעשה שהיה בחודש האחרון בערב פסח, הבודק עבר בצהרם ובדק את כל העירוב, ראה את החוטים קשורים כראוי. שעה לפני בניסת החג הוא מקבל טלפון, שברחוב פלוני עברה משאית של פחי זבל, במסגרת המאמץ לנקיון העיר בערב החג, ורוקנה את הפסולת שהייתה קרוב לחוט העירוב, וקרעה את החוט. האחראי נכנס לחץ גדול, כיצד יספיק לקשור את החוט בנוסף לכל ההכנות שיש בשעה כזו בכל בית.



בלית ברירה הוא התארגן עם כל הדברים, ויצא עם המצות של ליל הסדר בדרכו לבית חמיו, שבו יערוך את הסדר, יחד עם שקית של חוט ואבזרים נוספים. הוא הגיע למקום, החוט היה קשור לקיר הבנין סמוך לחלון, הוא נכנס למשפחה ההיא, ושילשל חוט חדש, קשר חוט לחוט והעלה אותה, בשעה שקשר את החוט לוו שבקיר הבנין, הוא ברח מידיו, ושוב היה צריך לשלשל חוט ולקשור, הוא קרא לאדם שעבר ברחוב שסייע לו, ושוב מתח את החוט. בינתיים המשפחה כבר מקבלת שבת, מדליקה את הנרות, והוא עדיין עומד בחלון ומותח את החוט, שלא יתנדנד. לאחר מכן הוא סיים ויצא מהם, ורץ להביא את המצות ולהספיק לתפילת המנחה.

מעשה זה הוא אחד מתוך מאות הסיפורים, של האברכים המתמסרים למעננו, ובהודמנות זו אנו מודים להם בשם כל מי שידוע ושאינו ידוע על כך, ויהי רצון שכל העוסקים יתברכו בכל טוב, ברוחניות וגשמיות, ונחת מכל משפחתם.

למזהיר ולנוזהר
 שאלות הלכתיות לנוזהרים שלא לטלטל

נפק"מ למעשה מדיני הוצאה שבתחילת מסכת שבת

בשבוע זה היתה קבוצת אברכים שהתחילה ללמוד "מסכת שבת", תחילת המסכת עוסקת בדיני הוצאה של בעה"ב שנתן לעני, והמושנה מאריכה בכמה אופנים שתיים שהן ארבע פנים ושתיים שהן ארבע בחוץ, מתי יש איסור דאורייתא ומי מהן חייב על ההוצאה. והגמרא (דף ג.) מבארת שמלאכת הוצאה מן התורה, היא רק כאשר אדם עושה "עקירה" בתחילת ההוצאה, ו"הנחה" בסוף ההוצאה, אבל באופן שהראשון עקר והשני הניח, פטור מן התורה ואסור מדרבנן.

ענינים אלו של דיני הוצאה, שייכים מאוד לדיני עירובין שמטרת העירוב היא להתיר את איסור ההוצאה. נושאים אלו של עירובין ושל הוצאה נראים קצת קשים ועמומים, והאברכים ביקשו לשמוע איזה הלכות הנוגעות למעשה אפשר ללמוד מהלכות אלו, כדי להיכנס יותר לעניני הסוגיות. ראש החבורה פנה למוקד העירוב, אם אפשר להרחיב את שיעורי הלכות עירובין, גם לדינים הנמצאים במסכת שבת. והנה נביא כאן אחת הדוגמאות שנאמרו בשיעור, הנוגע לדין המשנה הראשונה.

ביאור הנהגה לתת לילד קטן לטלטל, ובאיזה אופן

מקובל בזמנינו במקומות שיש עירובים טובים, שהגברים מקפידים בכל אופן שלא לטלטל, ובכל זאת רבים מקילים לתת לילדים שיטלטלו עבורם. בעיקרון גם בתינת לילד לטלטל יש איסור, ובמקומות שהעירוב אינו כשר, מבואר במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק מ"ד) שאם נותן לילד לטלטל יש בזה איסור ספיה, אפילו במקום שאינו רשות הרבים אלא רק כרמלית שאסור מדרבנן. כמו כן כתב המשנ"ב שם שאם אביו רואה אותו מטלטל מעצמו, מחויב לגעור בו כדי לחנכו. ואם כן מהו הנהגה המזורזת לתת לילד לטלטל.

